

Karin Balsgart

Fag, faglighed og fagordbøger

Abstract

This paper argues that one of the reasons that existing bilingual (Danish → English) LSP dictionaries are unsatisfactory is that insufficient emphasis is attached to the question of defining and delimiting the subject-matter covered, in respect of both the overall selection of entries and the choice and application of field labels. More detailed grammatical considerations are of no real importance in remedying this situation because there is no such thing as a special LSP grammar. An interdisciplinary approach, on the other hand, would seem to offer good prospects, always providing that the linguistic insight is not confined to lexicographic theory and principles but extends to intimate knowledge of both languages. A relatively narrow definition of potential users and uses would also seem beneficial. A number of so-called “business”, “technical” and “specialised” dictionaries are reviewed in substantiation of this argument.

1. Indledning

Tosprogede fagordbøger¹ er kommet i vælten de seneste år. EDB-teknikken har skabt uanede muligheder. Forlagene er om sig, og enhver ny udgivelse hilses med glæde - og et mål af tilbageholdt åndedræt - af enhver professionel sproglig formidler/oversætter/underviser. For vi ønsker vel alle, at det åbenlyse behov for god interkulturel kommunikation opfyldes bedst muligt. Og at kommende generationer i så henseende får væsentligt bedre arbejdsbetingelser end dem, vi selv har måttet døje med. Et vigtigt element heri er naturligvis et antal tilfredsstillende fagordbøger. Men hvad er “tilfredsstillende” fagordbøger? Eller for at begynde ved begyndelsen: Hvad er en “fagordbog” overhovedet for en størrelse?

Selve antallet af fagordbøger var og er stadig ikke det eneste problem i denne sammenhæng. Kvaliteten af sådanne fagordbøger var og er stadig mindst lige så stort et problem. Og uden nærmere overvejelser omkring specielt begreber som fag, fagsprog og faglighed forekommer det mig, at vi alle fortsat er dårligt hjulpet. Selv med de seneste udgivelser på markedet - hvoraf specielt L&H’s “Fagordbog”, “Kemisk Ordbog” og

¹ I denne artikel primært DAN → ENG ordbøger.

“Landbrug/levnedsmiddel Ordbog” og Uwe Kaufmann & Henning Bergenholtz’ “Genteknologisk Ordbog” vil blive kommenteret i det følgende.

2. Fag og fagsprog

Når jeg i den aktuelle leksikografiske sammenhæng taler om fag, fagsprog og faglighed tænker jeg ikke så meget på fx forfatterens faglige kompetence i bred forstand, selv om den selvfølgelig er nærmest altafgørende (og vil blive berørt senere). Jeg tænker mere på de tilsyneladende evindeligt *manglende* overvejelser omkring, hvad et givet fag egentlig “er”. For ingen kan vel være uenig i, at den første betingelse for at udarbejde en fagordbog burde være, at forfatteren mener at kunne definere for sig selv og brugerne, hvori det aktuelle fag/fagområde består, hvad det rimeligt logisk kan defineres og afgrænses som. En del af løsningen på dette problem kunne være den af Kaufmann & Bergenholtz (1992:5) citerede: “Ingen fagrelateret ordbogsartikel skal udarbejdes af en lingvist alene, men heller ikke af en fagspecialist alene. Kun det interdisciplinære samarbejde kan føre til et opslagsværk, som både i leksikografisk og i faglig henseende kan blive tilfredsstillende”.

Et kritisk blik på markedet synes imidlertid at bekræfte, at sådanne overvejelser langt fra er en selvfølge. I mange år synes opfattelsen at have været, at ord som *fag* og *faglig* simpelthen var en slags fællesnævner for begreber, der sprogligt var karakteriseret ved at indebære en lang række fremmedartede, overvejende substantiviske benævnelser, der ikke umiddelbart kunne findes i en ordbog, hvis titel bare var noget med fx dansk → engelsk ordbog. Opfattelsen var med andre ord, at *faglig* på en eller anden måde var forskellig fra *almen* eller *generel*, men at *faglig* (og *almen/generel*) iøvrigt kunne betyde næsten hvad som helst. Eksplicitte definitoriske overvejelser har i hvert fald ikke været reglen.

2.1. Fagsproglige overvejelser

På den anden side har problemet med de manglende tilfredsstillende fagordbøger næppe meget at gøre med traditionelle **fagsproglige** overvejelser. Hvad disse angår, er jeg ikke i tvivl: Fagligt engelsk er først og fremmest - engelsk! Fagligt engelsk er et produkt af de samme morfologiske, syntaktiske og semantiske regler og principper, som gælder for almindeligt engelsk. Fagligt engelsk kan være karakteriseret ved, at visse sprog-lige realisationer optræder mere eller mindre hyppigt, mere eller

mindre anderledes, men disse kan ikke grundlæggende bryde med de regler og principper, som gælder for almindeligt engelsk². Hermed har jeg også - måske noget løsagtigt - tilkendegivet, at debatten om indarbejdelse af *særlige* fagsproglige grammatikker (i bred forstand) i en fagordbogs brugervejledning eller indarbejdelse af *særlige* fagsproglige grammatiske oplysninger i den enkelte ordbogsartikel efter min mening er uinteressant. For en *særlig* fagsprogsgrammatik findes ikke og kan derfor ikke bidrage til at gøre kommende fagordbøger væsentligt mere tilfredsstillende.

I eksempelvis en DAN → ENG mikrobiologisk specialordbog kunne det være relevant at oplyse om pluralisformerne for de mange latinske betegnelser; det kunne være nyttigt med sproglige forklaringer omkring ordpar som *psychrotrophic* ↔ *psychrophilic* eller *thermophilic* ↔ *thermoduric*, eller et sæt som *proteins* - *proteinases* - *proteoses*; og lister over typisk forekommende præ- og suffikser og deres betydning ville sikkert også lette hverdagen for mange brugere. Men der er langt herfra til påstå, at mikrobiologisk fagsprog har sine *særlige* fagsproglige morfologiske regler.

Syntaktisk finder vi ganske vist ofte i fagligt engelsk eksempelvis en række meget komplekse NP'er. Men den fremhævede NP i følgende (autentiske) sætning: "Our company brings appropriate technology to answering customers' needs via expert focussed local customer support resources supported by global expertise" bliver efter min mening ikke mere acceptabel af at blive betegnet som fx handelsfagligt engelsk. Ej heller er den et resultat af *særlige* fagsproglige syntaktiske regler.

Inden for pragmatik, derimod, frembyder fagsprog interessante problemstillinger. I leksikografisk sammenhæng kan pragmatik defineres som viden om et sprogligt udtryks anvendelse i en maxi-kontekst, dvs dets funktion som et element i et (fagsprogligt) kommunikationssystem i modsætning til et element i et sprogligt system. Her kommer med andre ord især leksikografiske begreber som anvendelsesområder (emneforkortelser) og formalitetsangivelser ind i billedet. Om denne sammenhæng så bør kaldes "fagsproglig pragmatik", skal jeg lade være usagt.

Jeg kunne med ovenstående betragtninger mistænkes for at nærme mig en påstand om, at fagordbøger alene bør være et ukommenteret vokabular over de tidligere nævnte fremmedartede, overvejende substantiviske benævnelser - dog inden for et veldefineret fag, subsidiært med

² Det skal understreges, at jeg argumenterer inden for sætningens rammer.

veldefinerede og velanvendte emneforkortelser. Så enkelt er det naturligvis ikke. Selv en nok så fagspecifik lemmaselektion må også indebære en række overvejelser af grammatisk karakter. Den må eksempelvis tage stilling til en række spørgsmål omkring ordklasser: (1) skal verber/adjektiver/præpositioner overhovedet opføres i selve ordlisten - og i så fald hvilke (hvornår kan de betragtes som "almensproglige" eller "fagsprogligt tomme", hvornår bliver der tale om særlige fagspecifikke betydninger); eller (2) skal de alene indgå i eksempler eller kollokationer, hvis sådanne overhovedet skal medtages - og i så fald hvilke?

Det skal her anføres, at påstanden om, at *særlige* fagsproglige grammatikker ikke nødvendigvis gør fagordbøger mere tilfredsstillende, ikke blot bygger på fornemmelser. På basis af en nylig afsluttet brugerundersøgelse kunne det således konkluderes: "Resultaterne kunne ikke bekræfte det formodede behov for hverken encyklopædiske eller grammatiske oplysninger. ... Der spores ingen utilfredshed med, at grammatiske oplysninger må søges i de nyeste eng → eng "almensproglige" ordbøger. Derimod er det registrerede behov for både pragmatiske og semantiske oplysninger markant, og frustrationerne er store" (Balsgart, 1992:281f).

Jeg fornægter med andre ord langt fra lingvistens rolle - og herunder moderne lingvistiske teoris rolle - i fagsproglig leksikografi. Jeg er tværtimod ganske enig i det ovenfor citerede ønske om interdisciplinært samarbejde, omend dets karakter måske kan diskuteres.

2.2. Overvejelser omkring fag

Hvad overvejelserne omkring **fag** angår, har jeg valgt at argumentere for mine synspunkter ved at tage udgangspunkt i den leksikografiske virkelighed, dvs gennem kommentarer til et antal nyere fagordbøger, samt til nogle af de ordbogsanmeldelser, som er blevet en mere eller mindre fast bestanddel af HERMES, fordi de må anses at være et væsentligt element på vejen mod mere tilfredsstillende fagordbøger. I det følgende har jeg valgt en opdeling i handelsfaglige ordbøger, tekniske ordbøger og specialordbøger.

3. Handelsfaglige ordbøger

Klassikeren på dette område er Bailey's "Dansk - Engelsk Handels- og Fagordbog" (1972). Den illustrerer ganske godt mine påstande om manglende overvejelser omkring **fag** - og deraf følgende manglende stringens

i lemmaselektionen. For hvilke termer kan jeg egentlig forvente at kunne slå op i denne ordbog? Hvis jeg skal tro dens titel, må den omhandle “faget handel” og faget ? “Fag”? Den har ganske vist undertitlen “For erhvervslivet, administrationen og forvaltningen”, hvormed de tiltænkte brugere forsøges defineret. Men selv om sammenkædningen af fagområde og tiltænkte brugere naturligvis er vigtig, så bidrager undertitlen ikke fundamentalt til hverken fagafrænsning eller brugervenlighed.

3.1. L&H Fagordbog

Denne “tradition” blev fortsat i IFF Fagordbog (1988), som, hvis vi skal tro anmeldelserne, også var en dårlig ordbog. Bergenholtz & Nielsen konkluderede at “køb og brug af denne ordbog kan ikke anbefales” (HERMES 1-1988:251). Mens Laursen & Tarp omtalte den som én ud af mange fagordbøger, “der prøver at sælge deres magre indhold på et pralende ydre. I spidsen for den danske afdeling af denne særlige afart af leksikografien ligger indtil videre rædselsværket IFF fagordbog” (HERMES 7-1991:156). Spørgsmålet er dog, om det ikke er urealistisk, som Bergenholtz & Nielsen gør det, at plædere for “en tosproget fagordbog, en tosproget *alordbog* ... som indeholder alle de faglige og sproglige oplysninger, man har brug for”. For hvis en fagordbog skal opfylde det kriterium (og stadig kunne løftes), må den første betingelse være, at det pågældende fag underlægges de efterlyste eksplicite definatoriske overvejelser, og den anden betingelse må være, at den tiltænkte brugergruppe indskrænkes væsentligt i forhold til “man”. Spørgsmålet er således også, om det ikke er lidt af en selvmodsigtelse at efterlyse bredt anvendelige **fagordbøger**? Måske det snarere forholder sig således, at fagordbøgers værdi stiger i takt med, at de begrænser sig til et veldefineret fagområde og en veldefineret brugergruppe - at de således reelt bliver *snævert* anvendelige?

For mig at se, var det største problem med IFF Fagordbogen, at den ikke forholdt sig til begrebet **fag**. Dette har man i et vist omfang forsøgt at råde bod på i 1992-udgaven, der nu hedder **Fagordbog Dansk - Engelsk (1992)**. Der er tilsyneladende ikke gjort noget forsøg på at luge ud i lemmabestanden og herigennem afgrænse fagområdet, men der er indført 58 emneangivelser, eller “primære faglige tilhørsforhold”, som man vælger at kalde det. Dette er uomtvisteligt et skridt i den rigtige retning. Problemet er således ikke længere de manglende emneangivelser, men snarere at der er for mange af dem, og at det ikke helt er lykkedes at anvende dem konsekvent. Hele 58 emneangivelser, som - udover de

oplagte som fx bogholderi, handel og transport - spænder fra arveret, over edb og EF, til militær, postvæsen og slang, er for mange til, at man kan tale om et veldefineret fagområde. Det angives i forteksten, at emneangivelserne er anvendt, "hvor det er fundet hensigtsmæssigt", og det er ofte - i hvert fald i visse sammenhænge. Således har alle 98 opslagsord under **told-** emneangivelsen [told], undtagen **toldsvig**, der får [straf(feret)], og ikke uventet finder vi [arv(eret)] ved hele rækken af opslagsord under **testa(ment)-**. Hensigtsmæssigt? Måske. At angive, at **brevkasse** er [post(væsen)] kan forekomme overflødigt, på den anden side kunne en bruger måske søge ækvivalenten for den slags brevkasse, der optræder i ugebladene, når nu både at **flytte fra hinanden** og **overlagt selvmord** (ingen emneangivelser) kan slås op i denne såkaldte fagordbog. Og hvorfor er **sende med posten** [post], **sende på telefax** [telekom], men **sende pr. efterkrav** [ingenting]. At **TV-forsikring** er [fors(ikring)] kan ikke undre - men hvorfor mon dette også angives at gælde for **brag ved gennembrydning af lydturen**? Såvel **flypassager**, **flyrute** og **flyvemaskine** er [fly] (=luftfart), et **flyselskab** er [trans(port)], mens både **flytaxa** og **flyveleder** er [ingenting].

Jeg er glad for, at jeg ikke købte IFF Fagordbogen i 1988. Omvendt kunne jeg godt føle mig fristet til at købe L&H Fagordbogen fra 1992, bl.a. for at få lejlighed til at afprøve den i nogle undervisningsforløb. Det kunne være interessant at foretage en nærmere undersøgelse af, om sådanne ukommenterede vokabularer nu også fører til så mange fejloversættelser blandt de studerende, som kritiske leksikografer frygter. Men indtil sådanne undersøgelser foreligger, må den bedste løsning fra et brugersynspunkt være, at L&H vælger at udvide serien af specialordbøger (se nedenfor) til også at omfatte det, de her kalder "fag". En specialordbog, der er resultatet af sådanne eksplicite definatoriske overvejelser, som tillader, at den på omslaget kaldes fx juridisk ordbog og i selve ordlisten dækker områder som arveret, familieret, konkursret osv, den ville jeg købe. Og så kan jeg godt leve med, at den primært er et vokabular over fremmedartede, overvejende substantiviske benævnelser, og at der hverken findes grammatiske oplysninger, definitioner, eksempler eller kollokationer.

Den slags har også ret - i hvert fald for folk med høj sproglig kompetence - og især hvis det "pralende ydre" afskaffes. Mere ret, synes jeg, end bøger som Christensen & Sibbernsens "Dansk - Engelsk Handelsfaglig Ordbog" (1991) og Unnerup-Madsens "Dansk - Engelsk Handelsordbog" (1991), der mest synes at forsøge at være en slags lærebøger

i ordbogsform. Det bedste, der kan siges om disse to bøger, er deres beskedne ydre og pris. De viser nemlig, at det er muligt at udgive en betragtelig mængde oplysninger i en acceptabel tryk- og papirkvalitet til rimelige penge. Jeg er overbevist om, at papirudgaver vil være med os længe endnu, men med den fart, udviklingen foregår både inden for de enkelte fagområder (med deraf følgende ny terminologi) og inden for det forlagsmæssige produktionsapparat, er det ikke reolforskønnere, vi har brug for, men billige værktøjer, som vi helt naturligt udskifter med en ny udgave mindst hvert femte år.

4. Tekniske ordbøger

På området tekniske ordbøger har især Grafisk Forlag (med "Clausens Tekniske Ordbøger": dansk - fransk, 1989; dansk - tysk, 1990; dansk-engelsk 1990) og L&H (med "Teknisk Ordbog", 1990) været aktive de seneste år. Disse ordbøger er allerede blevet anmeldt³, og mit ærinde er derfor primært at udstrække min anke over manglende eksplicite definitoriske overvejelser til også at omfatte denne type ordbøger. Således er en teknisk ordbog vel en **fagordbog**? Hvorefter *teknik*⁴ vel er et **fag**? Men hvori består da dette fag?

På det tekniske område synes utilfredsheden med tingenes tilstand at være mere udbredt end på det handelsfaglige område. Således efterlyser Møller oplysninger om, "hvad udgiverne forstår ved "teknisk sprog"", om "hvor mange og hvilke er de tekniske fagområder, "moderne teknisk sprog" dækker?" (1990:143-144). Riiber & Thomsen udtrykker også betænkelighed, men synes dog at have en klar fornemmelse af, hvad teknik er: "Endvidere ville en revision af de optagne emneområder være ønskværdig, således at DTTO kun kom til at dække *tekniske* og dermed nærtbeslægtede områder som fx fysik" (1991:144). Det samme gælder Bergenholtz & Pedersen, som omtaler "teknikkens hovedområder", men finder "forholdet mellem fag, delfag og subkategorier af delfag" usystematisk (1992:198).

4.1. Emneangivelser

Ligeledes synes der at være enighed om, at spørgsmålet om emneangivelser er præget af kaos. Ikke bare kvantitativt på den måde at

³ Se fx Møller i HERMES 5-1990:143ff; Riiber & Thomsen i HERMES 7-1991:139ff; Bergenholtz & Pedersen i HERMES 9-1992:199ff.

⁴ Det er tankevækkende, at termen *teknik* end ikke har en præcis ækvivalent på engelsk.

Clausens ordbøger med sine ca. 30.000 opslagsord angiver at dække 130 emneområder, og at L&H med sine ca. 90.000 opslagsord angiver at dække 160 emneområder. Ej heller bare kvantitativt på den måde, at mange af disse emneangivelser kun anvendes i så ringe omfang, at termerne snarere burde udgå (jvf. Møller, 1990; Bergenholtz & Pedersen, 1992⁵). Men også kvalitativt på den måde, at hvor mange mnemotekniske overvejelser, der end måtte ligge bag forlagenes forslag til emneforkortelser, så er det ikke hensigtsmæssigt at lade idiosynkrasien råde.

I Clausens Tekniske Ordbøger finder vi således [CHEM] for *kemi* og [KEM] for *kemisk industri*, mens [kem] hos L&H betyder *kemi*. Hos Clausen betyder [EL] *elektricitet, elektrisk udstyr*, mens den samme emneforkortelse hos L&H anvendes for området *elektroteknik*, og *elektronik* får hos Clausen [ELNIK], men hos L&H [elektron]. L&H har [hårde hvidev], som hos Clausen formodentlig skal søges med emneangivelsen [HUS] for *husholdningsartikler*? L&H har [levn] for *levnedsmidler*, som hos Clausen formodentlig skal søges med en af emneangivelserne [NYD] eller [NÆR] for *nydelses- hhv næringsmiddelindustri*? L&H's [nukl] for *nuklear teknik* har formodentlig også et vist slægtskab med Clausens [KERN] for *kernefysik, kernekraft*. I denne sammenhæng er det iøvrigt interessant at spekulere over, om emneangivelser bør være på dansk eller fremmedsproget - eller begge dele. Ingen af de ordbøger, der er omtalt i denne artikel, synes at henvende sig til engelske brugere, for så vidt at deres emneforkortelser også i de ENG → DAN udgaver er danske og forklares på dansk⁶. I modsætning til fx Kjørulff Nielsens "Engelsk - Dansk Ordbog" (1989).

På dette område synes der dog at være håb. Af en reaktion fra Grafisk Forlag (HERMES 7-1991:116) fremgår det således, at "vi har vedtaget at tage hele vort emneklassifikationssystem op til revision i samarbejde med Terminologiafdelingen ved Handelshøjskolen i København og Danterm-center Syd." Her kunne man håbe, at Dansk Standardiseringsråd⁷ ville blive inddraget i overvejelserne, og at alle danske ordbogsudgivere ville tilslutte sig en kommende "Dansk Standard for emneklassifikation

⁵ Det er dog ikke rimeligt at påstå, som Bergenholtz & Pedersen gør, "at ca. en fjerdedel af samtlige fagangivelser i ordbogen er fra området *edb*" (p.202), og at "halvdelen af de med faglig angivelse forsynede opslagsord fordeler sig på fire emneområder." (p. 204), når undersøgelsesgrundlaget reelt indskrænker sig til bogstaverne D og J (p. 198).

⁶ Jvf. Clausens valg af fx [ARTIND] for *kunstindustri* og [MALART] for *malerkunst*.

⁷ Hermed kunne deres egen "Industriens Ordbog. Tekniske Termer. Dansk/Engelsk" (Dansk Standardiseringsråd, 1990) også udgives i en mere anvendelig udgave.

og emneforkortelser i (to-sproglige) ordbøger”. Eller måske allerbedst: At danske ordbogsudgivere på basis af bl.a. en sådan emneklassifikation ville udgive en række specialordbøger eller, om man vil, en række snævert anvendelige fagordbøger. Hermed kunne vi få specialordbøger, der baserede sig på de efterlyste eksplicite definatoriske overvejelser, vi kunne få afskaffet indholdsløse betegnelser som “fagordbog” og “teknisk ordbog”, og vi kunne få gjort op med formuleringer, som den Grafisk Forlag anvender, og som Møller (1990:149) ganske rigtigt kalder nonsens: “Ud over rent tekniske termer indeholder ordbøgerne også en række ord og udtryk af mere faglig art”.

5. Specialordbøger

De seneste års mest aktive forlag på området specialordbøger er uden tvivl L&H Ordbøger med hele syv udgivelser inden for få år. I det følgende skal jeg nærmere omtale to af disse: “**Landbrug/levnedsmiddel Ordbog**” (1991) (herefter LLO) og “**Kemisk Ordbog**” (1991).

5.1. L&H Landbrug/levnedsmiddel Ordbog

FORMATET - det “pralende ydre” - er det velkendte. Der er altså stadig tale om reolforskønnere snarere end billige værktøjer. Hvad **OMFANG-ET** angår, møder vi også de sædvanlige problemer: I sit PR-materiale taler L&H om “90.000 tekniske udtryk” og “45.000 unikke opslagsord” for LLO. Ved en hurtig kalkulation når jeg frem til følgende: gennemsnitligt 65 opslagsord pr. side på ialt 350 sider for DAN → ENG = 22.750 opslagsord. Det synes jeg er mange, og jeg forstår ikke helt, hvorfor dette praleri anses for nødvendigt. Her savner man virkelig den af Møller (1990:143) efterlyste varedeklaration for ordbøger.

Som det er fremgået, er jeg ikke ubetinget imod ukommenterede vokabularer over fremmedartede, overvejende substantiviske benævnelser. Forudsat, naturligvis, at **LEMMABESTANDEN** er rimeligt central og aktuel, dvs central i forhold til landbrugs- og levnedsmiddelområdet som det normalt defineres. Hermed er vi tilbage ved spørgsmålet om eksplicite definatoriske overvejelser, eller, om man vil, emneklassifikationer og -forkortelser, og her har jeg alvorlige indvendinger mod LLO. Af listen over de anvendte emneforkortelser må man således udlede, at L&H definerer landbrugs- og levnedsmiddelområdet som omfattende følgende:

bagning	jordbundsforhold	mejetærsker
biavl	hest	meteorologi
biologi	havebrug/gartneri	miljø
botanik	husdyr	malkemaskine
brygning	hør	måleenhed
defekt	instrument	nydelsesmidler
fiskeri	kemi	plantesygdom
fjerkræ	korn	sukkerfremstilling
forstvæsen/skovbrug	krydderi	træ(bearbejdning)
frugt	landbrug	vand
fysik	levnedsmidler	vin
geografi	landbrugsmaskine	væsker
geologi/	mejeri	zoologi

I sandhed en broget skare. For det første siger det noget om manglende eksplicitte definitoriske overvejelser, at man overhovedet finder anledning til at anvende emneforkortelserne [landbrug] og [levn(edsmidler)] i selve ordlisten i en specialordbog med denne titel. For det andet er det tankevækkende, at man på maskinsiden alene opererer med [instr(ument)], [Indmsk] (for *landbrugsmaskine*), [mejet(ærsker)] og [mlkmsk] (for *malkemaskine*). Og hvis vi skal have en kategori, der hedder [plantesygdom], hvorfor så ikke også én, der hedder [kvægssygdom] - eller formodes al anden dårlighed at høre hjemme under [defekt], som jo dog ellers normalt anvendes om fejl i det færdige (konsum)produkt, og som iøvrigt anvendes alt for sjældent i LLO? Hvorfor finder vi [fiskeri], [fjerkræ], [hest] og [husdyr], men ikke fx [kvæg]? Hvornår holder hvad op med at være [husdyr]?

En nok så væsentlig anke har at gøre med de egentlige vidensområder, man har valgt at inkludere. I det omfang jeg som lingvist overhovedet kan anses at have nogen form for ekspertise inden for et ikke-sprogligt fagområde, er landbrug og fødevarerindustrien mit fagområde. Og med lidt god vilje kan jeg godt forestille mig, at jeg blandt "fagfæller" kunne skabe en form for konsensus, der medgav, at områder som fx [geogr(afi)], [geol] (for *geologi/jordbundsforhold*) og [meteo(rologi)]⁸, er rimeligt vigtige parametre i de fleste primære landbrugsproduktioner, og at disse emneområder derfor *måske* kunne forsvares i en ordbog som

⁸ En løselig bladren afslører, at udtryk som **kulingvarsel**, **langtidsvejrprognose**, **letskyet himmel**, **skyfri**, **spredte byer**, **styrtregn** og **rimtåge** indgår i ordlisten.

LLO. Men jeg kan ikke forestille mig, at jeg kunne finde nogen fagfælle, der ville inkludere emneområder som [forst] (for *forstvæsen/skovbrug*), eller [hort] (for *havebrug/gartneri*), eller [træ] (for *træbearbejdning*). Det samme gælder i vid udstrækning emneområderne [zool(ogi)] og [bot(anik)]. I hvert fald som de anvendes i LLO. Efter min mening er især [bot(anik)] voldsomt overrepræsenteret. Hvad skal jeg dog bruge følgende [bot] til: **liden andemad, liden burre, liden katost, liden museurt, liden nælde, liden skjaller, liden storkenæb, liden torskemund, liden tvetand**? Eller følgende [zool]: **lille elmebarkbille, lille hindbærbladlus, lille marvborer, lille narcisflue, lille penselspinder**? Balancen mellem, hvad der sådan bare foregår i naturen, og hvad der sker, når kommercielle interesser kommer ind i billedet, er ikke så svær endda.

I et forsøg på at vurdere lemmabestandens centralitet på en anden måde har jeg valgt at undersøge, hvorledes (dele af) et specifikt og centralt emneområde behandles, nemlig [mejeri]. Finder vi i LLO såvel centrale som aktuelle termer inden for dette område? Det første, der må konstateres, er, at emneangivelsen ikke anvendes konsekvent. Under **smør** finder vi 36 lemmata⁹. Ikke ét af dem har emneangivelsen [mejeri]. **Smøreevne, smørsmager**, og **smøræltmaskine** har den mindre oplagte [levn]; **smørsyre** har [kemi], mens **smørsyrebakterie** og **smørsyregæring** har [ingenting]. **Smøragtig konsistens (is)** har som det eneste [defekt], selv om også **smør med løs fugtighed** er [defekt]. Under **ost**- finder vi 40 lemmata, hvoraf 9 har emneangivelsen [mejeri] - selv om de så alle burde have den. Man kunne indvende, at det ikke er nødvendigt at anvende [mejeri] for så oplagte termer, men hvorfor så anvende den *delvist* under **ost**- og for fx **ymer** og **yoghurt**?

Det næste, der kan undersøges, er om disse 36 hhv 40 lemmata nu også er centrale og aktuelle. Det sidste er både svært og samtidig alt for let at forholde sig til i en anmeldersammenhæng. Det er en gammel sandhed, at en ordbog er forældet i samme øjeblik den er trykt, og det er ingen sag for en anmelder med ekspertise på fagområdet at anføre en række nye termer, som burde have været inkluderet¹⁰. I stedet har jeg

⁹ Hermed forsøger jeg ikke at sige noget om *omfanget* af behandlingen af området "smør", for det er naturligvis ikke alle smør-relevante termer, der kan eller skal søges under **smør**-.

¹⁰ Det er dog næppe hensigtsmæssigt, når man som Bergenholtz & Pedersen ønsker at påpege mangler i en ordbog fra 1990, at anvende nogle artikler fra et tidsskrift "*årgang 1991*", som omhandler "emneområder, som er inde i en teknologisk udvikling" (min fremhævnings) (HERMES 9-1992:199ff).

valgt at krydschecke med to flersprogede (herunder *ikke* dansk) mejeri-ordbøger - ikke de nyeste, men to som er rimeligt nye, og som var på markedet, da LLO var under udarbejdelse. Den ældste, "Dictionary of Dairy Terminology" (1983) (herefter DDT), har 56 (hoved)lemmata under **butter-**, og af disse genfindes langt de fleste af de centrale i den ENG → DAN del af LLO. Også nogle mindre centrale termer som **butterscotch** går igen, og der indsniger sig fejl: DDT har **buttermaking machine** (*continuous*), hvilket i LLO bliver til **buttermaking machine** = *kontinuerlig smørmaskine*. Til gengæld synes L&H ikke at have benyttet sig af den noget nyere "Dairy Vocabulary" (1988) (herefter DV). Den har ialt 73 lemmata under **butter-**, hvoraf en del af de centrale *ikke* kan findes i LLO, fx **butter colouring agent**, **butter formation**, **butter moisture distribution**, **butterfat granule**, **churned/cultured buttermilk**. Hvis man på samme måde undersøger repræsentationen under **cheese-**, har DDT 82 lemmata, DV har 100, mens LLO kun har 43, og selv om de fleste af dem, der findes i LLO er centrale, mangler der for mange.

Endelig har jeg foretaget et rimelig grundigt krydscheck af bogstav /L/, hvorved bl.a. LLO's behandling af området [kemi] i et vist omfang kan afdækkes (fx lacta-, lactic, lacto-). På dette område må LLO betegnes som tilfredsstillende, omend ikke fuldt dækkende. Vi får dog også bekræftet, at angivelsen [defekt] virkelig volder besvær. **Layering** findes i ordlisten, men det fremgår ikke, at det inden for [mejeri] er en fejl i såvel smør som ost. I listen med **loose**-udtryk savnes både **loose moisture** og **loose texture**, som er [defekt], hvorimod **loose milk** ikke er det. På hele produktsiden må ordbogen karakteriseres som svag. Produkter som (under /L/) **laban** og **labneh** bør kunne findes med angivelse af deres foretrukne (og alternative) stavemåder. Omvendt er LLO aktuell med termer som **low-calorie**, **low-fat**, **low-fat cheese** og **low-fat milk** - mens man savner centrale termer som **low count milk** og **low heat milk powder**.

Det hverken kan eller skal bortforklares, at LLO er et vokabular snarere end en ordbog; at den desværre spreder sig over langt mere end landbrugs- og levnedsmiddelområdet, som det normalt defineres og afgrænses; at visse centrale områder i stedet kunne være bedre repræsenteret; eller at den har visse problemer med anvendelsen af emneforkortelserne. Ikke desto mindre ville jeg selv købe denne ordbog, og jeg ville også anbefale den til fagfolk på området, med mindre deres sproglige kompetence var meget ringe.

5.2. L&H Kemisk ordbog

Som nævnt anser jeg fagområdet [kemi] for at være rimelig godt behandlet i LLO, og dette rejser spørgsmålet, om jeg så også ville købe “**Kemisk Ordbog**” (1991) (herefter KO). Og det rejser spørgsmålet om, dels hvor mange specialordbøger en rimeligt professionel bruger forventes at anskaffe, og dels - og især - hvor mange gentagelser man skal acceptere at betale for. Der kan ikke herske tvivl om, at både [kemi] og [biol] er særdeles relevante fagområder for fx fødevarerindustrien. Der kan heller ikke herske tvivl om, at de er ligeså relevante for en lang række *andre* industrier som fx den farmaceutiske. Ej heller kan der herske tvivl om, at begge fagområder *også* er selvstændige områder med den dertilhørende selvstændige leksikografiske relevans. Der er således i princippet en lang række brugergrupper, som kunne have glæde af KO. Dette synes KO naturligt nok at tage højde for. For hvis vi igen betragter de anvendte emneforkortelser som et udtryk for et forsøg på at foretage eksplicitte definatoriske overvejelser, så finder vi i KO følgende:

biologi	genetik	måleenhed
brygning	glas	nukleartechnik
elektronik	gummi	petrolindustri
elektrokemi	instrumenter	papirfremstilling
farmakologi	kemi	plast
farve, lak og maling	korrosion	stål
foto	krystal	sukkerfremstilling
fysik	metal	vin
garvning	mineral	væsker

Her springer det i øjnene, at antallet af fagområder eller “industrier” - naturligvis - er udvidet væsentligt i forhold til dem, vi fandt i LLO. Men hvorfor er eksempelvis [bryg(ning)] og [sukker(fremstilling)] gengangere, når eksempelvis [bagning] og [mejeri] ikke er det? Og hvad er der blevet af [vand] eller [miljø]?

Som sprogligt kompetent bruger må mit væsentligste forbehold over for KO være, at jeg aldrig har savnet den. Både jeg og min fagfælle ved jo godt, meget populært sagt, at der på engelsk er noget med fx **natrium** over for *sodium*, at der er noget med “f” over for “ph”, at der er noget med “e’er i enden”, og at der er noget med manglende sammen-skrivninger, osv. Og med den viden er det faktisk ikke svært at klare sig i praksis med kontrolopslag af typen “det hedder nok”, eller “er der noget, der hedder” i en ENG → ENG kemisk ordbog. For både mig og mine

fagfæller kan hyppigt forekommende lister som følgende bedst karakteriseres som “morfologisk redundans”:

magnesium (Mg) =	<i>magnesium (Mg)</i>
magnesiumacetat =	<i>magnesium acetate</i>
magnesiumammoniumphosphat =	<i>magnesium ammonium phosphate</i>
magnesiumarsenat =	<i>magnesium arsenate</i>
magnesiumbatteri =	<i>magnesium cell</i>
magnesiumborat =	<i>magnesium borate</i>
magnesiumbromat =	<i>magnesium bromate</i>
magnesiumcarbonat =	<i>magnesium carbonate</i>
magnesiumchlorat =	<i>magnesium chlorate</i>
magnesiumchlorid =	<i>magnesium chloride</i>
magnesiumfluosilikat =	<i>magnesium fluosilicate, magnesium hexafluorosilicate, magnesium silicofluoride</i>
magnesiumhydroxid =	<i>magnesium hydrate, magnesium hydroxide</i>
magnesiumnitrat =	<i>magnesium nitrate</i>
magnesiumoxid =	<i>magnesia, magnesia usta, magnesium oxide</i>
magnesiumperborat =	<i>magnesium perborate</i>
magnesiumperchlorat =	<i>magnesium perchlorate</i>
magnesiumpermanganat =	<i>magnesium permanganate</i>
magnesiumphosphat =	<i>magnesium phosphate</i>
magnesiumsilicat =	<i>magnesium silicate</i>
magnesiumsilicid =	<i>magnesium silicide</i>
magnesiumsulphat =	<i>magnesium sulphate</i>

Her har en ENG → ENG kemisk ordbog den fordel i forhold til et ukommenteret vokabular, at den (normalt) dels giver os de utvetydige kemiske formler, dels mere eller mindre direkte forklarer forskellen mellem fx *-chlorate* og *-chloride* hhv *-silicate* og *-silicide*. Samtidig vil om ikke andet dens krydshenvisninger give os en fornemmelse af hvilken af fx ækvivalenterne *magnesia*, *magnesia usta* eller *magnesium oxide*, der er mest frekvent. Snarere end at overlade os til KO's knappenålsprincip i en alfabetisk ordnet liste over nogle mulige ækvivalenter.

Omvendt er der naturligvis områder, hvor en ENG → ENG kemisk ordbog kun giver ringe hjælp i en to-sproglig sammenhæng. Her er fx spørgsmålet om adjektiver og - i videste forstand - kollokationer oplagte problemområder, som en DAN → ENG kemisk ordbog kunne behandle konstruktivt, men som KO hverken i tilstrækkeligt omfang eller

tilstrækkeligt struktureret behandler. Eksempelvis ved både min fagfælle og jeg jo godt, at **blød** = *soft*. Og således er altså (!) også **blød sæbe** = *soft soap* og **blødt tensid** = *soft tenside*. Men når **blødt plast** = *non-rigid plastic* og **blødt PVC** = *plasticized PVC*, burde opslagsordet **blød** vel inkludere disse muligheder? På samme måde som **bundet** opgives at have følgende mulige ækvivalenter: *bound, combined, fixed, latent* - og hvor vi rent faktisk på samme side finder tilsvarende eksempler: *bound atom, combined carbon, fixed ammonia* og *latent heat*. Og hvad skal brugeren egentlig anvende lister som følgende til, hvis ellers han eller hun overhovedet finder på at eftersøge sådanne ækvivalenter i et vokabular - så meget mere som sådanne lister kun forekommer yderst sporadisk:

sætte (vb) =	<i>place, set</i>
sætte farten op (vb) =	<i>speed up</i>
sætte gang i (vb) =	<i>set going, trigger</i>
sætte i stand til (vb) =	<i>enable</i>
sætte i støb (vb) [bryg] =	<i>soak, steep</i>
sætte på plads (vb) =	<i>replace</i>
sætte ud af drift (vb) =	<i>shut down</i>
sætte under tryk (vb) =	<i>pressurize</i>

På samme måde giver en ENG → ENG kemisk ordbog også kun ringe hjælp på de områder inden for [kemi], hvor dansk uanset den internationalt anbefalede nomenklatur stadig har sine specielle udtryk. Her er KO til gengæld et godt værktøj. Endelig skal det fremhæves, at KO er den eneste af L&H's ordbøger, som jeg har haft i hænderne, der har en navngiven fagkonsulent, nemlig Frans Langkilde, lic.scient. Det øger tilliden.

Sammenfattende må mit ovennævnte bud på "en lang række brugergrupper" nok i praksis indskrænkes en del. Men bestemt ikke ubetinget. For mit eget vedkommende må det gælde, at jeg nok ikke ville sætte KO øverst på min indkøbsliste, men jeg kunne godt finde på at ønske den i julegave.

5.3. Genteknologisk Ordbog

Inden for området specialordbøger når vi hermed kronologisk frem til **Kaufmann & Bergenholtz' "Genteknologisk Ordbog" (1992)** (herefter GO). Og i lyset af Bergenholtz' meget kritiske anmeldelser af bl.a. L&H ordbøgerne (se uddrag ovenfor) er man naturligvis spændt på at stifte nærmere bekendtskab med det måske ultimative svar på spørgsmålet om interdisciplinært samarbejde, nemlig mellem (som det

fremgår af bagsiden) “Uwe Kaufmann ... lektor i genetik ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Henning Bergenholtz ... professor i leksikografi ved Handelshøjskolen i Århus”.

FORMATET er traditionelt: A5-størrelse, nydelig indbinding, god papirkvalitet, letlæselig typografi, og (måske mindre traditionelt) flotte illustrationer. En ordbog beregnet på slitage, hvilket jeg som nævnt ikke ubetinget er tilhænger af. Men nydeligt er det.

OPBYGNINGEN er markant anderledes end i hvert fald L&H konceptet og har både traditionelle og nye elementer. Den DAN → ENG ordliste begynder således først på side 65, idet der først indgår (A) Forord (pp 5-7); (B) Informationer om ordbogens opbygning (pp 8-13); (C) Vejledning i brugen af ordbogen (pp 14-25); og (D) Introduktion til molekylærbiologi (pp 26-63).

Forordet (A) er traditionelt og kræver ingen kommentarer. Afsnittet om ordbogens opbygning (B) er, som det påpeges (p. 9), mest for leksikografer, mens afsnit (C) “Vejledning” er for brugerne - og som sådant overskueligt og brugervenligt. Afsnit (D), som også kaldes en “faglig indledning”, er en relativ nyskabelse (jvf. Henriksen, 1991) og anses af nogle leksikografer for at være en nødvendighed i en tilfredstillende fagordbog. Dette er jeg ikke helt enig i. Dels er der forskel på at behandle “kulturbundne fagområder som fx i en juridisk ordbog” (p. 10) og så et ikke-kulturbundet naturvidenskabeligt område som genteknologi, dels anser jeg det for vigtigt, at disse såkaldte “albøger” stadig er mere *ordbog*, end de er *leksikon*, dvs at de stedse holder sig det sprogformidlende sigte for øje. Et skridt i den retning kunne være, at en faglig indledning som den aktuelle blev skrevet på engelsk, ikke mindst når der under alle omstændigheder “forudsættes en vis fortrolighed med videnskabelig sprogbrug både på engelsk og dansk og et minimum af kendskab til biologi og kemi”¹¹ (p. 8).

LEMMABESTANDEN. Den DAN → ENG del af ordlisten angives at indeholde ca. 2.400 opslagsord, udvalgt med udgangspunkt dels i den ene forfatters nyligt udgivne “Molekylær biologisk leksikon” (Kaufmann, 1990), dels i et bioteknologisk tekstkorpus på i alt en million løbende ord. Den ENG → DAN del, derimod, indeholder kun ca. 2.100

¹¹ Dette forbehold er vel ikke meget anderledes end dem, som L&H anvender, og som Bergenholtz (og medforfattere) omtaler med ringe begejstring i sine anmeldelser: “en vis indsigt i emnekredsen” (HERMES 1-1988:252) og “en vis indsigt i de relevante emnekredse” (HERMES 9-1992:204).

opslagsord, selv om det anføres, *både* at “samtlige engelske ækvivalenter fra den dansk-engelske del er blevet opført som opslagsord” og at der er medtaget “et udvalg fra en engelsk-tysk bioteknologisk ordbog” og “en række udtryk fra håndbøger og det engelske genteknologiske (*sic*) tekstkorpus”. Men denne tilsyneladende kvantitative diskrepans har sikkert en naturlig forklaring.

Disse ca. 2.400 hhv ca. 2.100 opslagsord er altså væsentligt mindre end det, de omtalte L&H specialordbøger reklamerer med. Og det er både naturligt og ønskværdigt. For med det interdisciplinære samarbejde, der ligger bag denne specialordbog, må vi gå ud fra som givet, at der virkelig er foretaget de ovenfor efterlyste eksplicite definatoriske overvejelser. Og man kunne *næsten* fristes til at argumentere kvantitativt - jo bedre afgrænset fagområde, des mindre lemmabestand! Lidt drilsk må man dog tilføje, at der selvfølgelig også er en nedre grænse: Hvis man fra GO fjernede alle de lemmata, der ligeså godt kunne findes i en kemisk eller biologisk ordbog, samt alle de lemmata for hvilke “redundansen” er den samme, som diskuteret under omtalen af “Kemisk Ordbog” (altså hvor der alene er tale om letgennemskuelige morfologiske forskelle mellem opslagsordet og den engelske ækvivalent) - ja, så ville der ikke være meget tilbage.

MÅLGRUPPEN. Mit største forbehold omkring lemmabestanden er egentlig, om disse 2.400 DAN → ENG og 2.100 ENG → DAN lemmata nu også kan påstås at opfylde behovet hos “alle, der på den ene eller anden måde kommer i berøring med genteknologien” (p. 5), alle fra medicinere til journalister¹². Eller om ikke forfatterne faktisk sætter sig mellem syv stole med de anførte syv grundfunktioner:

1. reception af danske tekster
2. produktion af danske tekster
3. reception af engelske tekster
4. produktion af engelske tekster
5. oversættelse fra dansk til engelsk
6. oversættelse fra engelsk til dansk
7. information om molekylærbiologi (p. 8)

¹² Denne målgruppe bør også sammenlignes med Bergenholtz’ (og medforfatteres) kritik af L&H’s brede målgruppebetragtninger: “alle, der arbejder professionelt med det engelske sprog - og har brug for de helt eksakte oversættelser” (HERMES 1-1988:252) og “alle, som har brug for at forstå eller præcist oversætte tekniske udtryk fra forskellige brancher” (HERMES 9-1992:197). Forskellen er svær at få øje på.

Denne ordbog er udgivet på det danske marked og henvender sig reelt til danskere. Nemlig de danskere, der må formodes at have kommunikativ hjælp behov inden for dette fagområde, og som må formodes at ville søge sådan hjælp i en to-sproget specialordbog. Disse danskere kan i praksis opdeles i tre centrale grupper.

Først genteknologer (hhv kemikere/biologer osv) der skal *producere* engelske tekster. Altså folk med en høj grad af faglig viden, men ikke nødvendigvis tilstrækkelig *produktiv* sproglig viden. Men omvendt altså også folk, der gennem deres uddannelse og virke er vant til “reception af engelske tekster” og kan gennemskue fx den “morfologiske redundans”. Denne brugergruppe vil næppe have problemer med “reception af danske tekster”, i hvert fald ikke problemer af den slags, som denne ordbog kan løse.

En anden reel brugergruppe kunne være de nævnte genteknologers studerende. De skal kunne læse såvel lærebøger som diverse artikler på engelsk, og de er vel i virkeligheden den primære målgruppe for funktionen “reception af engelske tekster”. De har næppe det store behov for hverken “produktion af engelske tekster” eller “oversættelse til engelsk”, og måske deres behov for “reception ... [og] ... produktion af danske tekster” opfyldes bedre af fx Kaufmann, 1990? En tredje reel brugergruppe kunne være de nævnte genteknologers sekretærer (korrespondenter) hhv deres professionelle oversættere - altså udøvere af funktionerne “oversættelse fra ... [og] ... til engelsk”.

Og hvad får disse primære brugergrupper med “en vis fortrolighed med videnskabelig sprogbrug, både på engelsk og dansk og et minimum af kendskab til biologi og kemi” så for pengene? Det må være min vurdering, at såvel den faglige indledning (i sin nuværende danske udgave) som de faglige forklaringer og de danske eksempler er for banale hhv uvedkommende, således at ingen af disse primære brugergrupper i praksis får nok for pengene. Redundansen breder sig ud over den rent morfologiske.

Denne påstand, synes jeg, bekræftes ved en mere detaljeret gennemgang af selve **ORDLISTEN** og de enkelte **ORDBOGSARTIKLER**. På det overordnede, bladrende plan er det første, der slår én, at ordbogen virker ujævn. Mange opslag er alene af typen **dansk opslagsord** plus *engelsk ækvivalent* plus → henvisning, hvilket jeg med min holdning til vokabularer hverken kan eller vil angribe; andre fylder hele eller halve spalter, hele eller halve sider. I nogle tilfælde viser der sig ved nærmere eftersyn at være en naturlig forklaring, i andre tilfælde ikke. Princippet er

tilsyneladende, at de mere omfattende faglige forklaringer er opført under de mest centrale begreber, hvortil der så kan - og virkelig bliver - henvist. Udmærket. I et vist omfang er der også systematik bag de større samlinger af kollokationer, "dvs at man ved de hyppige fagord finder mange angivelser, men ved de mindre hyppige ingen eller kun få informationer af denne art" (p. 10)¹³. En rimelig betragtning, der dog burde have været gennemført mere konsekvent. I mange tilfælde virker de små, spredte tilfælde af kollokationer direkte aparte. Jeg kan heller ikke se anvendeligheden i de argumenter, der fremføres for udvælgelsen af kollokationer til den DAN → ENG del hhv den ENG → DAN del:

"Der er ikke foretaget en overførsel af ordforbindelser fra ordbogens engelsk-danske del til den dansk-engelske og omvendt, der vil således ikke være et sammenfald af angivelser. Udvalget er desuden ikke foretaget efter helt samme kriterier. Hvor der i den engelsk-danske del kun er udvalgt de ordforbindelser, som på dansk ikke indeholder den samme ordstamme som i det engelske udtryk (således ikke *incorporate DNA* eller *integrate DNA*), vil man i den dansk-engelske del finde angivelser af alle ordforbindelser, som forekommer i det undersøgte tekstkorpus og som anses for fagrelevante. Man vil således under **DNA** finde angivelser af ordforbindelserne *inkorporere* og *integrere* forbundet med de tilsvarende engelske udtryk." (p. 11)

Men dette forbehold har sikkert at gøre med de problemer, jeg oplever dels omkring forfatterens manglende afgrænsning af målgruppen, og dels omkring forfatterens manglende erfaring med de særlige problemer, som oversættelse mellem dansk og engelsk indebærer. For mit eget vedkommende er jeg ikke i tvivl om, at det ville være at foretrække, hvis den ENG → DAN del alene var et ukommenteret vokabular, hvorfra der *i alle henseender* bestod en generel henvisning til de oplysninger, der findes i den DAN → ENG del. Fra et brugersynspunkt er det svært at se formålet med, at der for fx **protein** opstilles to forskellige kollokationssamlinger i hver sin del af ordlisten, eller sagt med andre ord, at sådanne kollokationer skal søges to forskellige steder¹⁴:

DAN → ENG

- aflejring af protein
- bundet protein
- dannelse af protein
- iltbindende protein
- fjerne et protein

ENG → DAN:

- an altered protein
- the ancestral protein
- animal protein
- arrest protein translation
- a bean storage protein

¹³ Det er ikke helt klart, om der ligger egentlige frekvensanalyser til grund for denne prioritering.

¹⁴ Her anføres alene indgangsopslaget, og tilderne er erstattet af *protein*.

- fremmed protein	- bind a protein to the self-
- færdigsyntetiserede proteiner	assembling small subunit
- et gen koder for et protein	- a bioengineered protein
- intracellulært protein	- cleave a protein into
- menneskelige proteiner	fragments
- modent protein	- a clotting protein
- modificerede proteiner	- derived from protein
- omgivet af en kappe af proteiner	- protein digestion
- oprenset protein	- DNA expressed as protein
- oversætte et gen til et protein	- enclosed in a protein shell
- regulatorisk protein	- encode a protein
- ribosomale proteiner	- the protein's folding process
- tilføje et protein	- the protein inhibits
- virusbeslægtede proteiner	recombination throughout the
	chromosome
	- a key blood clotting protein
	- the nascent protein chain
	- native protein
	- purification of a protein
	- self-encoded protein
	- unlinked molecules of a protein
	aggregate

Som det fremgår, er der også en vis ujævnhed i anvendelsen af både ingen/ubestemt/bestemt artikel og singularis/pluralis. Forklaringen angives at være følgende:

"Ordforbindelserne angives med ubestemt artikel, når både ubestemt og bestemt artikel kan bruges. Der anføres bestemt artikel når denne er mere almindelig brugt end den ubestemte. Endelig anføres flertalsformen (uden artikel), hvis den er fremherskende i de undersøgte tekster. Denne fremgangsmåde indebærer, at ordbogsbrugeren kan overtage den angivne form, men den indebærer ikke, at andre former ikke er mulige." (p. 22)

Det første kriterium¹⁵ er indholdsløst for engelske substantiver - problemerne på engelsk opstår i de tilfælde, hvor den ubestemte (og den bestemte) artikel *ikke* kan bruges. Og her kunne brugeren så forledes til at tro, at den ubestemte artikel naturligvis kan anvendes i udtryk som *fjerne et protein* = *remove a protein*, og *tilføje et protein* = *add a protein*, men *ikke* i udtryk som *fremmed protein* = *foreign protein* eller *modent*

¹⁵ Det er ikke helt klart, om der ligger egentlige frekvensanalyser til grund for disse kriterier.

protein = *mature protein*. Det andet kriterium er “interessant” for engelske substantiver - for hvad er det for en gruppe substantiver, for hvilken den bestemte artikel er *mere brugt* end den ubestemte? Det tredje kriterium er temmelig uheldigt for engelske substantiver. For her kunne en bruger fristes til at udlede, at når **et protein** er *iltbindende, intracellulært* eller *regulatorisk*, optræder det typisk i singularis, mens **protein-er** typisk optræder i pluralis, når de er *færdigsyntetiserede, menneskelige, modificerede, ribosomale* eller *virusbeslægtede*. Og hvad stiller en bruger op med følgende eksempel under **kromosomal**: *den kromosomale placering* = *chromosomal position*, men *den kromosomale position* = *the chromosomal position*?

Den nævnte ujævnhed udstrækker sig også til både strukturen og indholdet af de enkelte **ordbogsartikler**. Således allerede ved første opslag under bogstav A. For opslaget /A/ får vi:

A <et> A

1. **adenin** *adenine*

Adenin hører kemisk til purinerne og optræder i energirige forbindelser som adenosin 5'-trifosfat. Det er endvidere byggesten i nukleinsyrer.

↪ sultes for ~ is starved for ~

→ purin; § 18

2. **adenosin** <et> *adenosine*

→ nukleosid

3. **alanin** <et> *alanine*

Alanin er en aminosyre. Den skrives med trebogstavforkortelsen **ala** og med etbogstavforkortelsen **A**.

→ aminosyrer; § 12

Dels er det vel en udmærket (pladsbesparende) kutyme, at vi ved opslag under en forkortelse, det være sig en etbogstavforkortelse eller en trebogstavforkortelse, blot får oplyst, hvad forkortelsen står for, som oftest efterfulgt af et *qv* - hvorefter vi bladrer videre til det fulde opslagsord. Men her finder vi altså:

adenin. Her får vi ikke oplyst køn <en/et>. Vi får derimod en omhyggelig faglig forklaring, en enkeltstående kollokation, samt nogle henvisninger. **adenosin**. Her får vi oplyst køn og ellers blot en henvisning. **alanin**. Her får vi oplyst køn <et>, en kort faglig forklaring, oplysninger om forkortelser, samt en henvisning til → aminosyrer og §12 (i den faglige indledning), men ikke til → aminosyreforkortelser, hvad der ellers ville være nok så naturligt. Men selv om der ikke henvises her-

til, har hvert af disse ord også deres selvstændige opslag. Og disse er interessante at følge op på.

For **adenin** som selvstændigt opslagsord får vi dels oplysningen, at kønnet er <en>, dels en gentagelse af den faglige forklaring fra opslag /A/. Herefter kommer et dansk eksempel og et engelsk eksempel. Der er ingen kollokationer på dette sted, men naturligt nok en gentagelse af henvisningerne fra opslag /A/. Men hvorfor anses det for hensigtsmæssigt, at opføre den eneste kollokation for *adenine* under opslaget /A/ snarere end under selve opslagsordet **adenin**?

For **adenosin** som selvstændigt opslagsord får vi den ganske rimelige faglige forklaring, at det “er et nukleosid opbygget af adenin og ribose”, og henvisningerne er udvidet til også at omfatte → purin; ribose. Der er ingen eksempler eller kollokationer.

Som selvstændigt opslagsord har **alanin** skiftet køn og er nu <en>. Den faglige forklaring fra opslag /A/ gentages, men henvisningen omfatter ikke længere §12, til trods for at netop denne aminosyre indgår i eksemplet i §12 i den faglige indledning (Figur 12, p. 40).

Trebogstavforkortelsen **ala** har også sit selvstændige opslag. Her får vi oplysningen: “Ala er trebogstavforkortelsen for aminosyren alanin” samt en henvisning til → aminosyrer; aminosyreforkortelser. Det samme gælder for både et- og trebogstavforkortelserne for (de fleste af) de nævnte 20 aminosyrer. Det ville have sparet megen plads og øget brugervenligheden, hvis henvisningen → aminosyreforkortelser var blevet anvendt mere systematisk. For under dette opslagsord finder vi nemlig en skematisk oversigt over “de 20 aminosyrer, som de naturlige proteiner er opbygget af, anført med deres navne og de dertil hørende trebogstavs- og etbogstavforkortelser”. Ej heller er skemaets 20 aminosyrer underlagt den samme leksikografiske struktur, dvs også behandlingen af disse er præget af ujævnhed. Eksempler herpå er:

alanin har standardforklaringen: “Alanin er en aminosyre. Forkortelsen i trebogstavforkortelsen er ala og i etbogstavforkortelsen A”¹⁶, samt → aminosyrer.

cystein har ikke standardforklaringen, men “Cystein er en aminosyre”, et engelsk eksempel hvori indgår “... cysteine as a bread textu--rizer”¹⁷, samt → aminosyrer.

¹⁶ I mange ENG → ENG fagordbøger erstattes sådanne formuleringer ofte af et pladsbesparende system som følgende: “Symbol Ala, short form A”.

¹⁷ Denne notation anvendes her og i det følgende for at illustrere den af GO anvendte orddeling.

glutamin har standardforklaringen, et engelsk eksempel hvori indgår “... the enzymes glutamine synthetase (GS) and ...”, samt → aminosyrer; aminosyreforkortelser. (Mon aminosyren *glutamine* kan anvendes synonymt med *the enzymes glutamine synthetase*?)

leucin har intet køn, standardforklaringen, et dansk eksempel, et engelsk eksempel hvori indgår “... regularly spaced hydrophobic amino acids ...”), samt → aminosyrer; §12.

lysin har standardforklaringen, et dansk eksempel hvori indgår “... specielle lagringsproteiner (zein), som har et meget lavt indhold af lysin ...”, to kollokationer, nemlig: *lavt indhold af lysin = low content lysin* og *mangler lysin = lysin deficient*. Her er ingen henvisninger. (Mon forfatterne forestiller sig, at udtrykket *low content lysin* kunne indgå i en oversættelse af fx frasen i det danske eksempel? Og i hvilken kontekst forestiller forfatterne sig, at den anden såkaldte kollokation kunne indgå?)

metionin skal søges under **methionin** og **fenylalanin** under **phenylalanin**.

treonin skal søges under **threonin**. Kønnen er her opgivet til <-en>. (Om det betyder, at det hedder **et** treonin, men **treoninen** (jvf. p. 17) lader sig ikke afgøre, for trebogstavforkortelsen (thr) indgår ikke i ordlisten, og under etbogstavforkortelsen (T) omtales kun thymin og thymidin.) Herefter følger standardforklaringen, et dansk eksempel, et engelsk eksempel, kollokationen *eksogent threonin = exogenous threonine*, samt → aminosyrer. (Mon alle aminosyrerne kan være *exogenous*, eller er det kun denne? Kun **endogen** hhv *endogenous* optræder i ordlisterne. Og så skal man vel på forhånd vide, at der er tale om antonymer?)

Selv om jeg i princippet ikke er nået meget længere end til at følge op på spørgsmål, der naturligt har rejst sig med udgangspunkt i mit opslag /A/, er der også andre fejl og mangler på detail-planet, som jeg finder at måtte påpege. I det følgende har jeg valgt den samme rækkefølge, som anvendes i afsnittet “Vejledning i brugen af ordbogen”.

ANGIVELSE AF OPSLAGSORD (Vejledningens pp 14-15). (A) Det fremgår, at “I en række tilfælde er en **flertalsform** valgt som opslagsord, fx. *bakterier*. Det sker, når flertalsformen står for en mængde af en mængde, mens entalsformen kan medføre et spørgsmål af typen: Hvilken slags? eller hvilken art? Fx hvilken bakterie?”. Fra et brugersynspunkt kan jeg ikke rigtig se det hensigtsmæssige i dette princip, så meget mere som det virker noget tilfældigt anvendt. Eksempler:

isoenzymer <pl> = *isoenzymes* <pl>, MEN:

isozym = *isozyme*; ->isoenzyme (sg!).

virus <et/en, pl -/vira> = *virus* <pl -es/vira>; MEN:

onkogene virus = *oncogenic viruses*;

anaerobe bakterier = *anaerobic bacteria*; MEN:

obligat anaerob = *obligate anaerobe*.

(B) Det fremgår, at “Som opslagsord er valgt den form, der bruges hyppigst, fx *fosfat* og ikke *phosphat*¹⁸. I disse tilfælde kan det anbefales at søge opslagsordet under den anden variant, hvis den første ikke er anført”. Det kunne være dette princip, der ligger bag det ovennævnte forhold, at **fenylalanin** skal søges under **phenylalanin** og **treonin** under **threonin**. Måske krydshenvisninger ville være på sin plads for de brugere, der ikke kan forventes at kende alternativerne på forhånd?

(C) Det fremgår, at “Der bruges den **amerikanske skrivemåde ...**”. Dette forekommer mig at være et så usædvanligt valg, at det måske burde fremgå af GO’s forside¹⁹. Så stor er forskellen jo heller ikke, men det betyder naturligvis, at behandlingen af det anvendte korpus baseret på *Scientific American* og to amerikanske lærebøger kan mekaniseres og - i princippet - ske uden medvirken af en person med engelsk som fag. Desværre kan det samme mekaniseringsprincip ikke anvendes i forbindelse med orddelinger. For hverken AmE eller BrE. I de ord-bogsartikler, jeg har omtalt ovenfor, har jeg givet nogle få eksempler på forkerte orddelinger. Men jeg kunne opregne sidevis af eksempler med GO’s dansk-baserede orddelinger - som nok kan være “morsomme” i isolation, men som er direkte pinlige i flok.

(D) Det fremgår, at “... en række udtryk fra biologien altid skrives med kursiv skrift ...”. Dette er naturligvis korrekt, men måske det ville have været på sin plads med en kort forklaring om hvorfor? Så meget mere som det ikke er korrekt, når det anføres, at “Denne forskrift overholdes ved angivelse af opslagsord og ækvivalenter ...”. Med en forklaring til rådighed ville brugeren selv kunne rette fejlene. Eksempler: **Agrobacterium**, **Agrobacterium rhizogenes** og **Agrobacterium tumefaciens** samt **Saccharomyces cerevisiae** og **Salmonella typhimurium** er ikke kursiveret hverken i opslagsordet eller i ækvivalenten (iøvrigt et generelt problem), men dog i de indbyrdes henvisninger.

¹⁸ I lyset af de anstrengelser som det internationale kemikersamfund gør sig for at ensrette nomenklaturen, burde den af fx Kemisk Forening anbefalede nomenklatur måske fore-trækkes.

¹⁹ Jvf. fx Fryd (1987) og Nielsen (1975).

RÆKKEFØLGEN AF OPSLAGSORDENE (Vejledningens pp 15-16). Det fremgår, at “Alle opslagsord er ordnet i strengt alfabetisk rækkefølge ...”. Dette princip finder jeg særdeles overskueligt og brugervenligt.

GRAMMATISKE ANGIVELSER (Vejledningens pp 16-17). Som nævnt ovenfor har jeg en del problemer i forhold til forfatterens tilgang til engelsk grammatik. Et væsentligt problem synes at være deres opfattelse af forholdet mellem engelske substantiver og adjektiver, deres former og mulige ordklasseskift. Eksempler:

absorbent <et> = *absorbent*. Altså et substantiv²⁰. Adjektivfunktionen (identiske former) opføres overhovedet ikke, skønt denne må anses at være langt den hyppigste på engelsk, hvilket da også underbygges af det valgte engelske eksempel: “...a sheet of absorbent material, which may be paper or a sheet of plastics or glass covered with a thin layer of inert absorbent material ...”.

acrylamid = *acrylamide*. Altså et substantiv. Men eksemplet er: “If the solution included only acrylamide monomers, the chain ...”.

aerob <adj> = *aerobic* <adj> og **anaerob** <adj> = *anaerobic* <adj>. Her undrer man sig måske over, at det anses for nødvendigt også at angive ordklassen for ækvivalenten (et princip der iøvrigt ikke er gennemført konsekvent), for det er vel noget af en leksikografisk konvention, at ækvivalenten til et <adj> typisk bør være et <adj>? Især i en ordbog som GO, hvor princippet er, at der normalt kun er anført én ækvivalent pr. opslagsord. På den anden side kan denne tilsyneladende redundans måske være en hjælp for brugeren, når nu forfatterne synes at have problemer med netop ordklasserne? For hvor er substantiverne **aerob** og **anaerob**? Her kan eksempel materialet måske være til hjælp. I det danske eksempel (**aerob**) finder vi følgende passus: “Betegnelsen *obligat aerobe organismer* anvendes, når ATP-dannelsen strikt er knyttet til oxygen, hvorimod de såkaldt *fakultativt anaerobe organismer* kan klare sig på alternative måder” (min fremhævning). Så hvis brugeren går til fx **obligat** og **fakultativ**, kan han eller hun måske få bekræftet sin formodning om, at de engelske substantiver *an aerobe* hhv *an anaerobe* faktisk eksisterer? Opslag for **obligat** giver **obligat anaerob** = *obligate anaerobe* (samt en henvisning til adjektivet → anaerob) - så den er måske god nok! I hvert fald for *an anaerobe*. For en sikkerheds skyld checkes også under **fakultativ**, hvor brugeren minsandten finder **fakultativ anaerob** = *facultative anaerobic* - uden ordklasseangivelse og derfor lig med substantiv. Herefter kan brugeren vel ikke fortænkes i at udlede, at når **en anaer-**

²⁰ GO's princip er, at alle opslagsord *uden* ordklasseangivelse er substantiver.

ob er obligat, skal substantivsformen *an anaerobe* bruges på engelsk, men når den er fakultativ, skal adjektivsformen *an anaerobic* (!) bruges? Eller?

antibiotikum <pl antibiotika> = *antibiotic* <pl -a/-s>. Altså et substantiv med tilsyneladende to pluralisformer, hvoraf den engelske *antibiotica* dog nok må anses for tvivlsom. Men hvor er oplysningerne om, at den engelske form *antibiotic* fungerer som både substantiv og adjektiv? Stadig under **antibiotikum** finder vi også følgende kollokationsangivelse: *modstandsdygtig over for et antibiotikum* = *resistant to antibiotic*. Jeg har svært ved at forestille mig en kontekst, hvor dette ville være anvendeligt.

Og så er der de situationer, hvor brugeren for en adjektivisk funktion har et valg mellem flere former. En illustration finder vi i området omkring **kromosom**. Ækvivalenten til **kromosomaberration** angives som *chromosome aberration*, mens det engelske eksempel under samme opslag foreslår: "The frequency of chromosomal aberrations ...". Ækvivalenten til **kromosomfragment** angives som *chromosome fragment*. Ækvivalenten til **kromosomal** <adj> angives som *chromosomal* <adj>, men i det engelske eksempel herunder finder vi nu formen *chromosomal fragment* for det selvsamme **kromosomfragment**, og går vi til **kromosommateriale** får vi valget mellem *chromosome material* og *chromosomal material*. Og dette selv om der i realiteten er tale om en rimeligt tilgængelig problemstilling. En anden illustration finder vi under **protein**, hvor det af kollokationerne fremgår, at *regulatorisk protein* = *regulator protein*, mens ækvivalenten til **regulatorprotein** angives at være *regulatory protein*.

Efter min mening skal brugerens sproglige kompetence være temmelig høj, hvis han eller hun ikke skal forvirres af sådanne eksempler. Det samme gælder følgende eksempel: **onkogene virus** angives at have ækvivalenten *oncogenic viruses* (altså -ic formen og flertal), mens det engelske eksempel omfatter "...required by an oncogene virus". Og hermed er vi tilbage ved både -ic formerne og flertalsformerne. Som nævnt er **antibiotics** altså pluralisformen af **an antibiotic**. Men hvad så med fx **genetics**? Det forekommer mig åbenlyst, at denne ordbogs meget bredt definerede målgruppe må have et legitimt behov for i det mindste eksempler af typen "Genetics is the study of heredity ..." eller "Genetics seeks to discover ...". Og dette bringer os til engelske pluralisformer på en anden led. Hvor megen hjælp får brugeren mon i følgende opslag: **ade-novirus** <et, pl -adenovira> = *adenovirus* <pl adenovira(-es)>? (Jvf.

her **virus** <et/en, pl -/vira> = *virus* <pl -es/vira.>.) Og mens vi er ved “mærkelige” engelske pluralisformer, kan følgende heller ikke anses for heldigt: **helix** <pl -er> = *helix*. Ingen anglicist, der havde hørt om “The Double Helix” eller havde arbejdet med et eksempel som “... an alpha helix would be unlikely, because those two amino acids are rarely found in the helices” (anvendt både under **glycin** og **prolin**) ville have glemt den vinkel. Endelig er der ord som **species**, som da må være pluralis? I hvert fald har forfatterne under opslagsordet **art** udvalgt/bearbejdet til pluralisformer denne kollokationssamling:

adskilte -er	<i>separate species</i>
beslægtede -er	<i>related species</i>
dyrkede -er	<i>cultivated species</i>
gensplejsede -er	<i>recombined species</i> ²¹
menneskeskabte -er	<i>man-made species</i>
naturligt forekommende -er	<i>naturally occurring species</i>
nærtbeslægtede -er	<i>closely related species (sic)</i>
udsætning af ikkehjemmehørende -er	<i>release of alien species</i>
vilde -er	<i>naturally occurring species</i>

Med i billedet hører også følgende eksempel: **analog** <adj> = *analogue* <adj>. Det engelske *analogue* opfattes normalt som et substantiv, idet adjektivet normalt har formen *analogous*. Dette passer da også både med det anførte engelske eksempel: “When the analogue is supplied to an infected cell, reverse trans---criptase will incorporate it into a growing DNA chain”, og med de oplysninger vi finder under henvisningsordet → **homolog**, nemlig **homolog** <adj> = *homologous* <adj>. Ydermere brydes der her med princippet om anvendelse af amerikansk stavemåde, idet *analog* som bekendt er den foretrukne AmE stavemåde for BrE *analogue*. Endelig er der de opslagsord, der kunne have gavn af et ordklasseskift: Både *antisense* og *upstream* optræder i den ENG->DAN del uden ordklasseangivelse, altså = substantiv.

ANGIVELSE AF FAGLIG FORKLARING. Princippet om i det hele taget at medtage en faglig forklaring i ordlisten er godt, synes jeg.

²¹ Ingen af mine kilder vil kendes ved formen *recombined*. Ved kontrolopslag under **gensplejset** får vi: **gensplejset** <adj> = (*gene*) *spliced*, og vi finder følgende kollokation i samme opslag: *slippe gensplejsede mikroorganismer ud i miljøet* = *set free recombined microorganisms in the environment*. I de ovenfor anførte kollokationssamlinger for **protejn** fandt vi *a bioengineered protein* = *et gensplejset protein*. Altså både (*gene*) *spliced*, *recombined* og *bioengineered*, men naturligt nok ikke *recombined*. Hermed være også sagt, at systemet med kun at angive én ækvivalent pr. opslagsord måske ikke altid er lige brugervenligt.

Men som ved den faglige indledning mener jeg, at brugsværdien ville blive væsentligt højere, hvis forklaringerne var på engelsk - idet vi jo stedse skal huske på, at der "forudsættes en vis fortrolighed med videnskabelig sprogbrug, både på engelsk og dansk og et minimum af kendskab til biologi og kemi". En vis udlugning i det faktuelle indhold af nogle af de faglige forklaringer er også påkrævet. Under **aerob** finder vi bl.a.: "Som det fremgår af ovenstående, er ilt og oxygen synonyme, men det skal bemærkes, at den ældre, danske betegnelse ilt er ved at udgå af det kemiske fagsprog." Og under **amin** finder vi: "De ældre danske navne kvælstof og brint er på vej ud af sproget til fordel for de internationale betegnelser." Ganske korrekt, men jeg har svært ved at se formålet med at bruge plads på disse oplysninger, specielt fordi den bruger, som måtte have brug for dem, næppe vælger at søge under **aerob** hhv **amin**.

ANGIVELSE AF EKSEMPLER. Det fremgår, at "I alle tilfælde, hvor det danske hhv det engelske tekstkorpus indeholder et eksempel, som illustrativt demonstrerer den faglige betydning, den grammatiske brug og/eller forekomsten af typiske ordforbindelser, bliver et sådant angivet" (p. 10). Et prisværdigt og ganske uangribeligt princip. Desværre er det ikke altid lige klart for mig, hvilke af disse aspekter et givet eksempel anses at illustrere. Hvad er værdien (udover reklameværdien) eksempelvis af følgende: **albumin** "I USA har firmaet Genentech haft held med at indsætte genet for det menneskelige albumin i bakterien *Escherichia coli*." Eller af følgende: **antistof** "I skarp konkurrence med bl.a. amerikanske forskere er Landbohøjskolen i færd med at fremstille et antistof, der kan dræbe de æg, som vil udvikle sig til tyrekalve"? Eller af følgende: **aktivt gen** "They have evidence that different cancer genes are active in different types of tumors, and so it seems likely that their approach should appreciably expand the repertory of cancer genes available for study"? Det indeholder ganske vist ordet *active*, men ellers? Af ialt 190 opslagsord under bogstavet **A** har kun godt en fjerdedel (53) engelske eksempler, og så må det være ekstra vigtigt, at disse nu også er illustrative.

I ovenstående har jeg bestræbt mig på ikke at udmønte min omtale af GO i en simpel efterlysning af alle de fremmedartede, overvejende substantiviske benævnelser, som ikke findes opført. I stedet har jeg bestræbt mig på at omtale ordbogen på dens egne præmisser. Sammenfattende må jeg sige, at GO demonstrerer de muligheder, der ligger i alternative koncepter og i interdisciplinært samarbejde. Den demonstrerer også, at hvad man end måtte mene om indarbejdelsen af særlige fagsproglige gram-

matikker i specialordbøger, så er lingvistens aktive rolle i interdisciplinært leksikografisk samarbejde uomgængelig nødvendig. Forudsat - naturligvis - at den lingvistiske indsigt også omfatter det aktuelle fremmedsprog, hvilket desværre ikke er tilfældet for GO. Alt i alt må min konklusion blive, at jeg ikke ville købe GO. I stedet vil jeg se frem til næste, kraftigt reviderede udgave, hvor *engelsk* tilgodeses både kvantitativt og kvalitativt.

6. Konklusion

Sammenfattende må det nok erkendes, at selv med EDB-teknikkens muligheder er udarbejdelsen af tilfredsstillende fagordbøger en særdeles krævende proces. Det må erkendes, at denne proces, hvis den skal lykkes, stadig kræver tid, meningsudveksling i form af konstruktiv kritik, leksikografisk indsigt og overblik, samt indgående kendskab til det pågældende fremmedsprog og erfaring med oversættelse mellem dette og dansk. Men dette er vel dybest set en positiv erkendelse. Sproget - sprogene - er og bliver en finurlig størrelse, som ikke umiddelbart lader sig underlægge hvadsomhelst og hvemsomhelst. De seneste DAN → ENG fagordbøger er ikke ideelle, men det er dog positivt at kunne konstatere så mange og så forskelligartede tiltag på et område, der alt for længe har været præget af stilstand.

Bibliografi

- Balsgart, Karin (1992): "En brugerundersøgelse og dens problemer: Ordbogsbrug ved oversættelse af engelsk teknologisk tekst." In: Jakobsen, Arnt Lykke (ed): *Oversættelse af fagsproglige tekster*. ARK 65. Sproginstitutternes Arbejdsrapport, Handelshøjskolen i København, april 1992.
- Bergenholtz, Henning/Sandro Nielsen (1988): [Anmeldelse af] "Den hidtil største dansk-engelske/engelsk-danske fagordbog". In: *Hermes* 1, 251-255.
- Bergenholtz, Henning/Jette Pedersen (1992): [Anmeldelse af] "Charlotte Langkilde *et al.*: L&H Teknisk Ordbog Dansk-engelsk/engelsk-dansk". In: *Hermes* 9, 197-205.
- Blaaberg, Hanne (1991): "Reaktion på Bernt Møllers anmeldelse af Clausens tekniske ordbog dansk-fransk". In: *Hermes* 7, 115-16.
- Christensen, Benny Winther/Bente Sibbernsen (1991): *Dansk-Engelsk Handelsfaglig Ordbog* (2. udg.). Horsens: Forlaget Ålykke.
- Dansk Standardiseringsråd (1990): *Industriens Ordbog. Tekniske Termer*. Dansk/Engelsk. København.

- Dairy Vocabulary (1988): *Dairy Vocabulary. Vocabulaire Laitier. Milch-vokabular. Revised edition of Casalis/Mann/Schulz Dairy Dictionary, Dictionnaire Laitier.* München: Milchwirtschaftliches Wörterbuch. Volkswirtschaftlicher Verlag.
- Fryd, Ejnar (1987): *Anglo/Amerikansk-Dansk Dansk-Anglo/Amerikansk Specialordbog. Inden for revision, regnskabsvæsen m.v.* (3. udg.). København: FSRs Forlag.
- Henriksen, Torben (1991): *Juridisk ordbog, spansk-dansk.* København: Gads Forlag.
- Høedt, Jørgen *et al* (eds) (1988): *IFF Fagordbog.* København: IFF Ordbøger.
- Høedt, Jørgen *et al* (eds) (1992): *Fagordbog.* København: L&H Ordbøger.
- International Dairy Federation (1983): *Dictionary of Dairy Terminology. English, French, German, Spanish.* Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company.
- Kaufmann, Uwe (1990): *Molekylær Biologisk Leksikon.* København: DSR Forlag.
- Kaufmann, Uwe/Henning Bergenholtz (1992): *Genteknologisk Ordbog.* København: Gads Forlag.
- Kjærulff Nielsen, B.(1989): *Engelsk-Dansk Ordbog* (3. udg.). København: Gyldendal.
- Langkilde, Charlotte *et al* (eds) (1991): *Landbrug/levnedsmiddel Ordbog.* København: L&H Ordbøger.
- Laursen, Anna-Lise/Sven Tarp (1991): [Anmeldelse af] “Orlando Galindo: Dansk spansk fagordbog og Dansk-spansk erhvervs- og økonomiordbog” In: *Hermes* 7, 153-162.
- Møller, Bernt (1990): [Anmeldelse af] “Dansk-fransk teknisk ordbog. Fonden for Fagsproglig Leksikografi, Handelshøjskolen i København, og Aschehoug Dansk Forlag A/S”. In: *Hermes* 5, 143-152.
- Nielsen, Feodor (1975): *Anglo-amerikansk/dansk retsordbog.* København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Nielsen, Thomas/Karen Wolf-Frederiksen (eds) (1991): *Kemisk Ordbog.* København: L&H Ordbøger.
- Riiber, Theis/K.T. Thomsen (1991): [Anmeldelse af] “Dansk-tysk teknisk ordbog. Fonden for Fagsproglig Leksikografi, Handelshøjskolen i København, og Grafisk Forlag A/S”. In: *Hermes* 7, 139-145.
- Unnerup-Madsen, Dorthe (1991): *Dansk-Engelsk Handelsordbog. Med hovedvægt på forholdsordsforbindelser* (4. udg.). Holstebro: Forlaget Ventus.

